

Benek değişmiyor

Kitabın ortalarına (s. 320) vardığımda karşılaştığım bir anekdot yüreğimi burktu, inanamadım. İnanamayan insan ne yapar, o anekdota kaynaklık eden kitaba da bakar. Ben de öyle yaptım. İngilizce kitapta aynen karşıma çıktı o anekdot. İnanması zor, bir basın mensubu olarak insanın yüreğini burkuyor, ama doğru: İkinci Dünya Savaşı başlarında, Türkiye'de görevli diplomatlar, Cumhuriyet gazetesinin sahibi Yunus Nadi'den söz ederken, onu "Yunus Nazi" olarak anıyorlarmış...

KULİS

TAŞA
KIVANÇ

tkivanc@yenisafak.com

Yeni Şafak okurları, savaş yıllarında Cumhuriyet-Almanya flörtünden haberdarlar; Prof. Nevzat Gözaydın'ın Türk Tarih Kongresi'ne sunduğu tebliğden hareketle yazılan haber 8 Ekim 1999 tarihli gazetede yer almıştı. Prof. Gözaydın'a göre, Cumhuriyet'in sahibi, Almanlardan para alınca safını belirlemişti (Kendisini tanımadığım halde merak ediyorum: Prof. Gözaydın yerinde duruyor mu, yoksa YÖK hüsnüne uğradı mı? TK).

Rifat N. Bali, yeni çıkan "Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri: Bir Türkleştirme Serüveni" kitabında (İletişim Yayınları), Yunus Nadi'nin adının diplomatların ağzında "Yunus Nazi" olarak değiştirildiğini Bary Rubin'in "İstanbul Entrikaları" adlı eserine atıfta bulunarak yazmış... Ne acı! Rubin, o sırada milletvekili olan Yunus Nadi'nin emlak zenginliğini okuduğunu, madencilik ve atçılıkla uğraştığını yazdıktan sonra şunu ekliyor: "Alman hükümeti, özel imtiyazlar tanıyarak onu daha zengin etti."

Rubin'in verdiği bir ayrıntı da, Yunus Nadi'nin Ankara garında karşılaştığı (Rifat Bali, olayı, 7 Ağustos 1940 tarihini düşüyor) İsmet Paşa tarafından azarlanmasına sebep olan makalelerin yazarının kimliği: Nadir Nadi. "Yunus Nadi'nin oğlu ve gazetesinin yönetmeni 30 Temmuz günü, bir başyazıyla, Almanların Avrupa'ya egemen hale geldiklerini, Avrupa ülkelerinin bu gerçeği kabul ederek kendilerine bir yön çizmeleri gerektiğini yazdı. Nadir Nadi, Almanya'nın başka toplumları tehdit etmediğini, dünya egemenliği peşinde koşmadığını da yazıyor, Türkiye'nin Hitler'le anlaşmasını istiyordu." (İstanbul Intrigues, s. 45)

Gazetenin bugünlerde de güç karşısında eğildiğini görmesem bu satırlar üzerimde belli o kadar etk yapmazdı; kaplan beneklerini değiştiriyor gerçekten... Meclis'e Demokrat Parti listesinden giren Nadir Nadi, 1952 yılında, Cumhuriyet'te bastığı Nazım Hikmet fotoğrafı altına, "Bu fotoğrafı yüzüne tüküresiniz diye yayınıyoruz" notunu düşmüştü...

Rifat Bali'nin Cumhuriyet'in ilk dönemini (1923-1945) Yahudilerin maruz kaldıkları sıkıntılar ekseninde anlattığı kitabında çok ilginç bilgiler var. Dönemin mizah dergilerden (Akbaba, Karikatür) aktardığı anti-Semit karikatürlerle de zenginleştirilmiş kitapta, az bilinen bir yığın bilgi yer alıyor. "O yıllarda dindarlara baskı yapıldı" iddiasında olanlar, bu cümleyle çoğunluğun uğradığı meşakketleri kast ediyorlar, ancak kitabı okuduğumuzda azınlıklara mensup olanların da az sorunla karşılaşmadığı anlaşılıyor. Yalnızca "Türkçe ezan", "Türkçe Kur'an" peşinde koşulmamış, Musevilerin ibadet dillerine de karşılmış...

Alın size kitapta şöyle dokunulup geçilen bir olay: "1938 yılının bir yaz günü polisler âniden bir sinagoga baskın yapıp ibadet eden herkesi gözaltına aldılar. Gözaltına alınanlar arasında elli de çocuk vardı. Gözaltında bulunan yaşlı Yahudilerden biri çocuklara dinî eğitim vermekte suçlandı ve cezalandırıldı. Din kitaplarının Türkiye'ye ithali yasak olduğundan polis çocukların elinde bulunan din kitaplarını görünce bunların kaçak olarak getirildiklerini anladı ve suçluları bulmak için geniş bir soruşturma başlattı. Cemaatin ileri gelenleri ve hahamlar mahkemede sorgulandı. Hahamların mahkemeye çağrıldıkları gün de tuhaf bir tesadüf eseri Yahudi dininde kutsal istirahat günü olan Şabat günü (Cumartesi, TK) idi." (s. 312)

Kitaptan, Türkiye'de anti-semitizm sınırlarda dolaşan 'Yahudilik' konulu tartışmalardan birini Yunus Nadi'nin "Yahudi meselesi" makalesiyle (20 Temmuz 1938) başlattığı anlaşılıyor. Uğradığı eleştirilere, Cumhuriyet şu ilginç cevabı vermiş: "Hiçbir zaman bakımsız ve biçare kalmış Yahudiciklerimizi hırpalamayı aklımızdan geçirmedi."

Cumhuriyet'e yönelik iddialar şöyle özetleniyor Bali'nin kitabında: "Yaygın söylentilere göre Yunus Nadi'nin bir 'Yahudi meselesi' yaratmaya yönelik bu yazıları ve geçmişte yayımlanmış olduğu Nazi yanlı makaleleri, Alman Büyükelçiliği'nin Almanya'ya Şark hakları ihraç edilebilmesi için kendisine bazı gümrük ve/veya kota kolaylıkları sağlamış olmasından ileri geliyordu. Yunus Nadi, yabancı sermayeli birçok şirkete Cumhuriyet gazetesinin desteğini 'uygun bir fiyata' teklif ettiği için Almanlardan maddi destek almakta olduğu söylentileri rahatça yayıldı ve zihinlerde kuşkular yer etti." (s. 319)

Yılmaz Karakoyunlu'nun "Salkım Hanım'ın taneleri" filminden sonra İnönü döneminde görülen 'varlık vergisi' uygulamasının azınlıklar üzerinde ne kadar tahribat yaptığı gündeme gelmişti de, olayı ilk kez duyan çoğu kişi şaşırmıştı. Bali'nin kitabında o uygulama da ayrıntılı biçimde yer alıyor; ama benim en çok dikkatimi çeken iktidardan destekleyen basının konuya 'anti-Semitik' açıdan yaklaşması oldu.

Bazıları eski hesapların kapalı kalmasını istiyorlar; oysa esküyü bilmeden bugünkü tavn anlamak neredeyse imkânsız...

Yeni Şafak
1-2-2000